

Ο πληθυσμός ως σύσταση: διακρίσεις και διαχωρισμοί

Πληροφοριακό Κείμενο

Το μέγεθος είναι μια βασική παράμετρος του πληθυσμού. Μια άλλη, εξίσου σημαντική, είναι η σύστασή του, ποια είναι δηλαδή τα άτομα που τον αποτελούν και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των ατόμων που τον αποτελούν. Τα γνωρίσματα αυτά δεν είναι μόνο απλές, ουδέτερες πληροφορίες που προσθέτουν γνώσεις σχετικά με τον πληθυσμό. Γνωρίσματα όπως η καταγωγή, η κοινωνική τάξη, το φύλο, η φυλή, η εθνότητα, η αρτιμέλεια, η υγεία (σωματική, συναισθηματική και ψυχική), η θρησκεία, η γλώσσα, η πολιτική τοποθέτηση, ο σεξουαλικός προσανατολισμός συνιστούν πράγματι παράγοντες που διαφοροποιούν τον πληθυσμό, του προσδίδουν ποικιλομορφία και τον εμπλουτίζουν.

Συχνά όμως και κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες, αυτά τα γνωρίσματα γίνονται και αιτίες κοινωνικών εντάσεων και αντιπαράθεσεων, οι οποίες μπορεί να πάρουν ακόμη και ακραία μορφή. Ωστόσο, όποια αντίδραση και αν προκαλούν, κανένα από τα γνωρίσματα αυτά δεν είναι εγγενώς (από μόνο του) επικίνδυνο, απειλητικό ή κατώτερο. Αποκτά αυτούς τους απαξιοτικούς χαρακτηρισμούς μόνο σε άμεση συνάρτηση με συγκεκριμένες ιστορικές, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και ιδεολογικές συντεταγμένες. Δεν είναι λίγες οι φορές που με το πρόσχημα της «προόδου», της «καθαρότητας» ή της «ανάπτυξης», ή ακόμα με την επίκληση του κινδύνου του εκφυλισμού, όπως αποκαλύπτει η ιστορία, οι θεωρούμενες «διαφορετικές» ομάδες έγιναν αντικείμενο άδικων, βίαιων και απάνθρωπων πρακτικών. Ούτε είναι λίγες οι φορές που επιστήμες όπως η ιατρική, η ανατομία, η βιολογία πρόσφεραν επιχειρήματα για να νομιμοποιηθεί η αντιμετώπιση κάποιων πληθυσμών ως «επικίνδυνων». Ενισχύθηκαν έτσι αντιλήψεις σύμφωνα με τις οποίες κάποια άτομα ή κάποιες ομάδες θεωρούνται επικίνδυνες ή μιαιρές από το γεγονός και μόνον ότι υπάρχουν ή και επειδή φέρουν ένα «στιγματιστικό» γνώρισμα. Οι γυναίκες, οι φτωχοί, οι άνθρωποι με αναπηρίες, οι ψυχικά πάσχοντες, οι μετανάστες, οι ιθαγενείς, οι Εβραίοι, οι Ρομά, οι μαύροι, οι ομοφυλόφιλοι, οι αντιφρονούντες, οι αλλόθρησκοι, άνδρες και γυναίκες, είναι μερικά παραδείγματα τέτοιων ομάδων.

Η περιθωριοποίηση, η γκετοποίηση, ο ρατσισμός, ο εγκλεισμός, η απέλαση, η εθνοκάθαρση, αλλά και η φυσική εξόντωση, η γενοκτονία και το Ολοκαύτωμα συνιστούν πρακτικές μέσα από τις οποίες πολλά κράτη επέλεξαν να επιλύσουν το πρόβλημα των «ανεπιθύμητων» πληθυσμών.

Susan Meiselas, End Hate, 2018 (φωτογραφία)

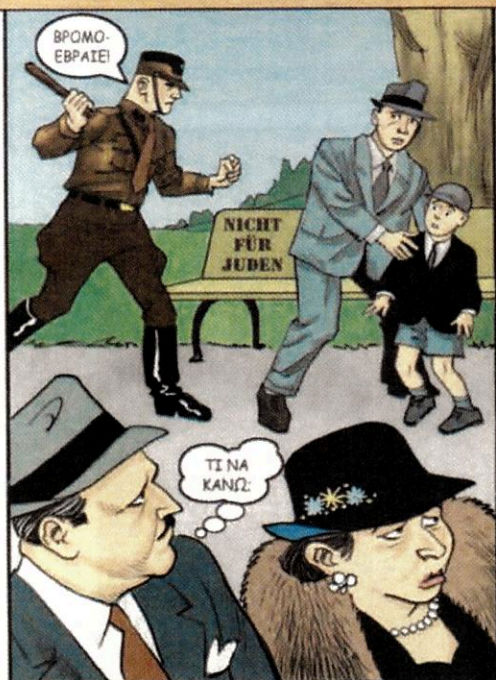
Ι. Κόμικ Άννα Φρανκ

ΣΧΟΛΙΟ: ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΝΥΡΕΜΒΕΡΓΗΣ

ΤΟΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 1935 ΤΟ ΡΑΙΧΣΤΑΓΚ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕ ΣΤΗ ΝΥΡΕΜΒΕΡΓΗ, ΟΠΟΥ ΤΟ ΝΑΖΙΣΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΙΧΕ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΙ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ. Ο ΧΕΡΜΑΝ ΓΚΑΙΣΙΝΓΚ, ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΡΑΙΧΣΤΑΓΚ, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕ ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΤΗΣ ΝΥΡΕΜΒΕΡΓΗΣ, ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΑΦΑΙΡΟΥΣΑΝ ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΕΒΡΑΙΟΥΣ.

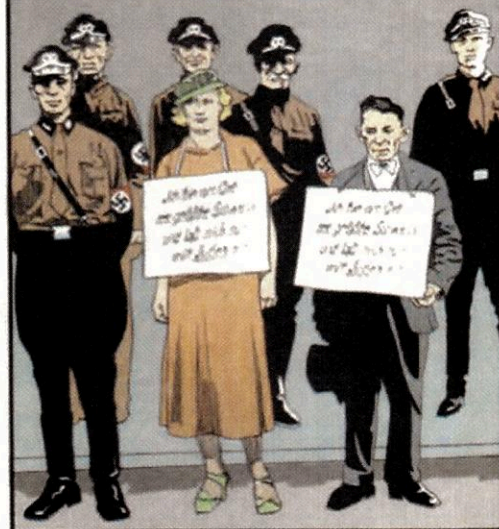

ΝΟΜΟΣ ΔΙΑΧΩΡΙΖΕ ΤΟΥΣ «ΠΟΛΙΤΕΣ ΤΟΥ ΡΑΙΧ ΜΕ ΠΛΗΡΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ» ΑΠΟ ΤΑ «ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ», ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΙΧΑΝ ΚΑΝΕΝΑ. ΠΟΛΙΤΕΣ ΗΤΑΝ ΟΣΑ ΑΤΟΜΑ ΕΙΧΑΝ «ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ Ή ΣΥΓΓΕΝΕΣ ΑΙΜΑ». ΟΙ ΑΠΟΚΛΑΟΥΜΕΝΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΑΝΗΚΑΝ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ.

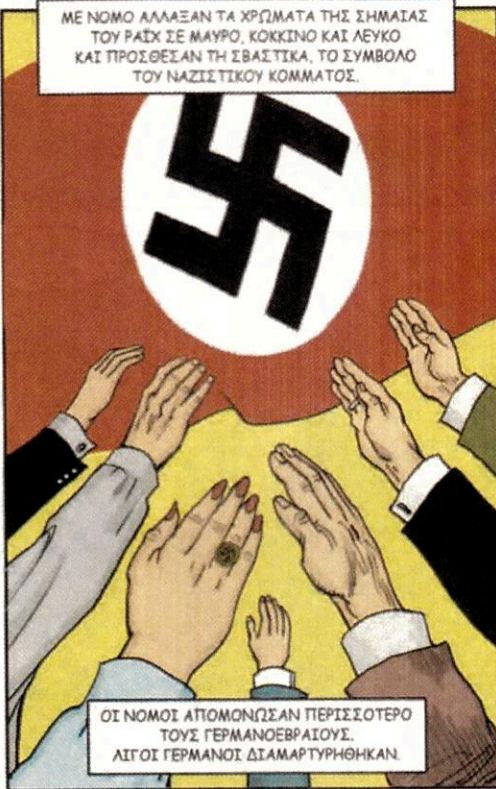

Ο ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΤΙΜΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΕ ΣΕ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΝΑ ΠΑΝΤΡΕΥΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΝΑ ΕΧΟΥΝ ΕΞΩΣΥΖΥΓΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ. ΕΠΙΣΗΣ ΝΑ ΠΡΟΣΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΟΙΚΙΑΚΕΣ ΒΟΗΘΟΥΣ ΚΑΤΩ ΑΠΟ 45 ΕΤΩΝ.

ΟΠΟΙΟΣ ΔΗΠΟΤΕ ΜΕ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΠΟ 1/4 ΕΒΡΑΪΚΗ ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΘΕΛΟΥΝΤΑΝ ΕΒΡΑΙΟΣ.

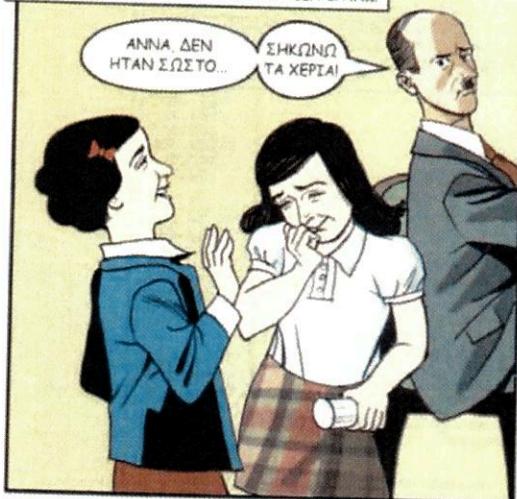

ΜΕ ΝΟΜΟ ΑΛΛΑΞΑΝ ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΗΜΑΙΑΣ ΤΟΥ ΡΑΙΧ ΣΕ ΜΑΥΡΟ, ΚΟΚΚΙΝΟ ΚΑΙ ΛΕΥΚΟ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΕΣΑΝ ΤΗ ΣΒΑΣΤΙΚΑ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΟΥ ΝΑΖΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ.

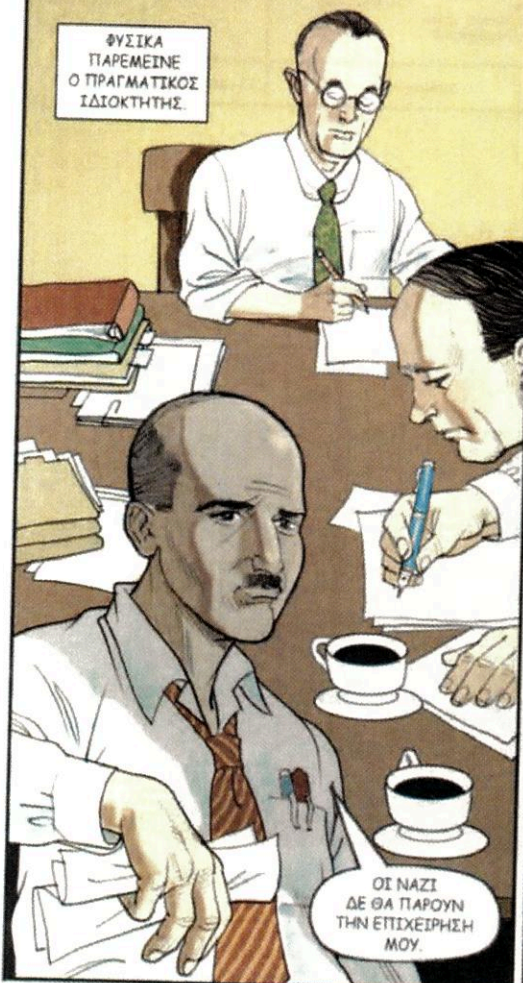

ΤΟ ΓΕΛΙΟ ΤΗΣ ΗΤΑΝ ΜΕΤΑΔΟΤΙΚΟ.
ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΑΝ ΘΥΜΟΙ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΩΝ ΦΡΑΝΚ.

Ο ΟΤΤΟ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΤΟΥ
ΣΤΟΥΣ ΠΙΣΤΟΥΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΓΙΟΧΑΝΝΕΣ ΚΛΕΙΜΑΝ
ΚΑΙ ΒΙΚΤΟΡ ΚΟΥΓΚΛΕΡ, ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΓΙΑΝ ΧΙΣ.

ΦΥΣΙΚΑ
ΠΑΡΕΜΕΙΝΕ
Ο ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ
ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ.

ΣΥΝΤΟΜΑ ΟΙ ΝΑΖΙ ΑΡΧΙΣΑΝ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΟΥΝ
ΜΙΑ ΣΕΙΡΑ ΝΟΜΟΥΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ.

5 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940: ΟΛΟΙ ΟΙ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΙ
ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΟΦΕΙΛΟΥΝ ΝΑ ΔΗΛΩΣΟΥΝ ΑΝ ΕΙΝΑΙ
ΕΒΡΑΪΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ.
22 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940: ΚΑΤΑΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΟΙ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΒΡΑΪΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑ 25%.
7 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1941: ΑΠΑΓΟΡΕΥΟΝΤΑΙ ΣΤΟΥΣ
ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ.
10 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1941: ΟΛΟΙ ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ
ΟΛΛΑΝΔΙΑΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΗΛΩΘΟΥΝ.
15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1941: ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ
ΠΑΡΑΔΩΣΟΥΝ ΤΑ ΡΑΔΙΟΦΩΝΑ ΤΟΥΣ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ.
31 ΜΑΪΟΥ 1941: ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ ΣΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ
ΝΑ ΠΗΓΑΙΝΟΥΝ ΣΕ ΠΑΡΑΛΙΕΣ, ΠΙΣΙΝΕΣ, ΠΑΡΚΑ,
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ.

ΠΙΣΙΝΑ

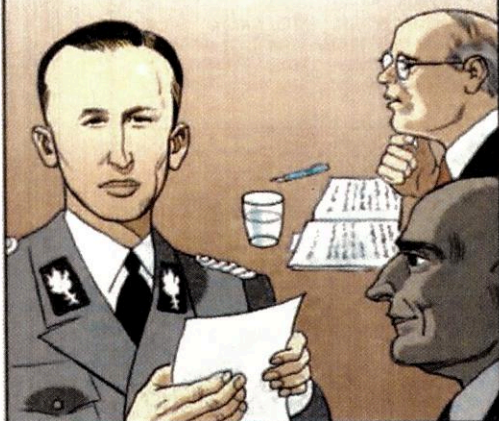
ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 1941 ΔΟΛΟΦΟΝΗΘΗΚΑΝ ΣΤΟ ΑΜΣΤΕΡΝΑΜ
11 ΟΛΛΑΝΔΟΙ ΝΑΖΙ. Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕ
ΣΥΛΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ 427 ΑΡΡΕΝΕΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΚΑΙ
ΣΤΕΛΝΟΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΜΑΟΥΤΧΑΟΥΖΕΝ.

ΑΡΓΟΤΕΡΑ ΠΟΛΛΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΕΝΗΜΕΡΩΘΗΚΑΝ ΟΤΙ
ΟΙ ΣΥΖΥΓΟΙ, ΠΑΤΕΡΕΣ ΚΑΙ ΓΙΟΙ ΤΟΥΣ «ΕΪΧΑΝ ΠΕΘΑΝΕΙ»...

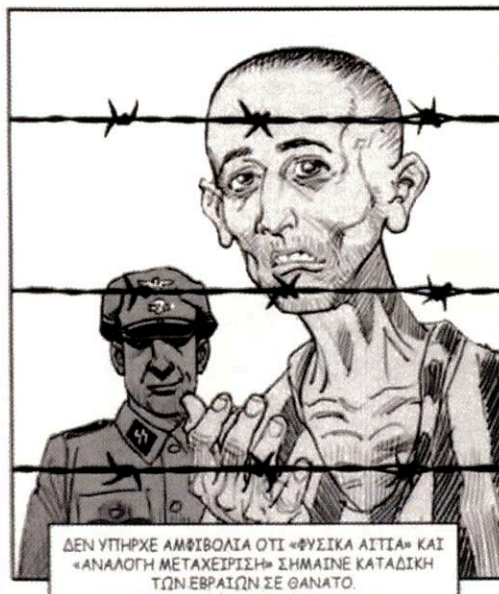

ΣΧΟΛΙΟ: ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΗΣ ΒΑΝΖΕ

ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΙΤΛΕΡ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΝΑΖΙ ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΉΤΑΝ ΟΙ ΧΕΙΡΟΤΕΡΟΙ ΕΧΘΡΟΙ. ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 1941 Ο ΧΙΤΛΕΡ ΑΠΟΦΑΣΙΣΕ ΝΑ ΣΚΟΤΩΣΕΙ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ. ΣΧΕΔΙΑΣΤΗΚΕ ΜΙΑ ΜΥΣΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ, ΠΟΥ ΑΝΑΒΑΝΘΗΚΕ ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ ΛΟΓΩ ΤΟΥ ΠΕΡΑ ΧΑΡΜΠΟΡ ΣΤΙΣ 20 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1942 15 ΥΠΗΛΟΒΑΘΜΟΙ ΝΑΖΙ, ΥΠΟ ΤΟΝ ΡΑΪΝΧΑΡΤ ΧΑΥΝΤΡΙΧ, ΑΡΧΗΓΟ ΤΗΣ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ, ΣΥΝΑΝΤΗΘΗΚΑΝ ΣΕ ΜΙΑ ΒΙΛΑ ΣΤΗ ΛΙΜΝΗ ΒΑΝΖΕ, ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟ, ΓΙΑ ΝΑ ΟΡΓΑΝΩΣΟΥΝ ΤΗΝ «ΤΕΛΙΚΗ ΛΥΣΗ» ΣΤΟ ΕΒΡΑΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ. Η ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΚΡΑΤΗΣΕ ΠΕΡΙΠΟΥ ΜΙΑΜΙΣΗ ΩΡΑ.

Ο ΧΑΥΝΤΡΙΧ ΑΝΟΙΞΕ ΤΗ ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΑΝΑΚΟΙΝΩΝΟΝΤΑΣ ΟΤΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ «ΤΕΛΙΚΗ ΛΥΣΗ» ΉΤΑΝ Ο ΧΕΡΜΑΝ ΓΚΑΙΣΙΝΓΚ ΚΑΙ ΔΗΛΩΣΕ: «... ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΘΑ ΣΤΑΛΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ ΓΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑ... ΕΝΑ ΜΕΓΑΛΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΘΑ ΥΠΟΚΥΝΕΙ ΑΠΟ ΦΥΣΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΛΟΓΩ ΣΥΝΘΗΚΩΝ... ΟΣΟΙ ΕΠΙΣΤΗΘΟΥΝ ΘΑ ΤΥΧΟΥΝ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΗΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΩΣΤΕ ΝΑ ΜΗ ΓΙΝΟΥΝ ΑΙΤΙΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ...».

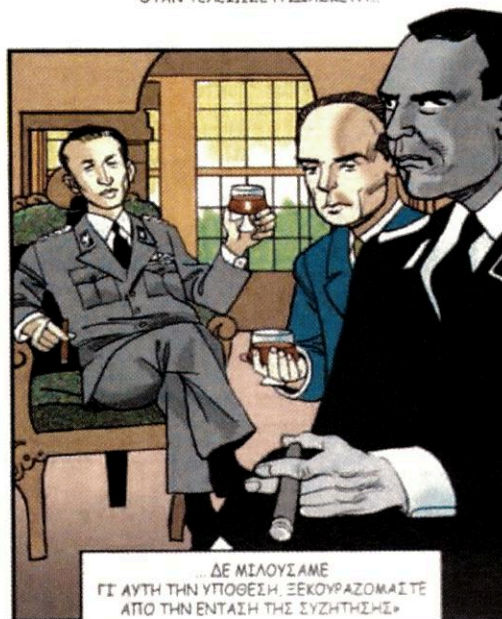

ΔΕΝ ΥΠΗΡΧΕ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ ΟΤΙ «ΦΥΣΙΚΑ ΑΙΤΙΑ» ΚΑΙ «ΑΝΑΛΟΓΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ» ΣΗΜΑΙΝΕ ΚΑΤΑΔΙΚΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΣΕ ΘΑΝΑΤΟ.

Ο ΑΝΤΟΛΑΦ ΑΙΧΜΑΝ, ΤΗΣ ΓΚΕΣΤΑΠΟ, ΕΙΧΕ ΣΥΝΤΑΞΕΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟ ΜΕ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΠΟΥ ΕΠΙΤΡΕΠΕ ΝΑ ΕΞΟΝΤΩΘΟΥΝ ΣΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΧΩΡΕΣ. ΣΥΝΟΛΟ 11 ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ. Ο ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΉΤΑΝ ΣΤΗΝ ΕΣΣΔ, ΤΗΝ ΠΟΛΩΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΥΓΓΑΡΙΑ.

A. Altreich	131.800
Ostmark	43.700
Ostgebiete	420.000
Generalgouvernement	2.284.000
Bialystok	400.000
Protektorat Böhmen und Mähren	74.200
Estland - judenfrei -	
Lettland	3.500
Litauen	34.000
Belgien	43.000
Dänemark	5.600
Frankreich / Besetztes Gebiet	165.000
Unbesetztes Gebiet	700.000
Griechenland	69.600
Niederlande	160.800
Norwegen	1.300
B. Bulgarien	46.000
England	330.000
Finnland	2.300
Irland	4.000
Italien einschl. Sardinien	58.000
Albanien	200
Kroatien	40.000
Portugal	3.000
Rumänien einschl. Bessarabien	342.000
Schweden	8.000
Schweiz	18.000
Serbien	10.000
Slowakei	88.000
Spanien	6.000
Türkei (europ. Teil)	55.500
Ungarn	742.800
UdSSR	5.000.000
Ukraine	2.994.664
Weißrussland einschl. Bialystok	446.484
Zusammen: Über	11.000.000

ΤΟ 1960, ΣΤΗ ΔΙΚΗ ΤΟΥ, Ο ΑΙΧΜΑΝ ΑΝΕΦΕΡΕ: «ΘΥΜΑΜΑΙ ΤΟΝ ΧΑΥΝΤΡΙΧ, ΤΟΝ ΜΥΛΛΕΡ ΚΙ ΕΜΕΝΑ ΝΑ ΚΑΘΟΜΑΣΤΕ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΤΖΑΚΙ ΟΤΑΝ ΤΕΛΕΙΩΣΕ Η ΔΙΑΣΚΕΨΗ...».

... ΔΕ ΜΙΛΟΥΣΑΜΕ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ. ΞΕΚΟΥΡΑΖΟΜΑΣΤΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ.

Πηγή: Jacobson, S., και Colon, E. (2017). Άννα Φρανκ (μετάφραση: Μαρίζα Ντεκάστρο). Αθήνα: Πατάκης.

II. Η Αφροαμερικανίδα Ρόζα Παρκς και η γέννηση του κινήματος κατά του φυλετικού διαχωρισμού

Οι ρατσιστικοί νόμοι ήταν πολιτειακοί και τοπικοί νόμοι σε όλες τις ΗΠΑ, υπήρξαν σε ισχύ από το 1876 έως και το 1965 και αφορούσαν τον διαχωρισμό λευκών και εγχρώμων στα σχολεία, σε δημόσια μέρη, σε μέσα συγκοινωνίας, σε εστιατόρια, τουαλέτες ακόμα και υπαίθριες βρύσες. Την 1η Δεκεμβρίου 1955, στο Μοντγκόμερυ της Αλαμπάμα, η Αφροαμερικανίδα Ρόζα Παρκς, μια σαρανταδυάχρονη μοδίστρα, με μια πράξη πολιτικής ανυπακοής, γέννησε ένα κίνημα κατά του φυλετικού διαχωρισμού στην πόλη αυτή. Η γυναίκα κάθισε στη μέση περίπου του λεωφορείου, ακριβώς πίσω από τις θέσεις που προορίζονταν για τους λευκούς.

Όταν ένας λευκός άνδρας μπήκε στο λεωφορείο, ο οδηγός επέμεινε (κατά τη συνήθη πρακτική του φυλετικού διαχωρισμού εκείνης της εποχής) ότι οι τέσσερις μαύροι που κάθονταν πίσω ακριβώς από τη «ζώνη» των λευκών θα έπρεπε να σηκωθούν από τις θέσεις τους και να τις παραχωρήσουν. Η Ρόζα Παρκς αρνήθηκε ευγενικά να εγκαταλείψει τη θέση της. Η ίδια σημειώνει για το συμβάν στην αυτοβιογραφία της: «Ο κόσμος λέει ότι δεν παραχώρησα τη θέση μου γιατί ήμουν κουρασμένη, αλλά αυτό δεν είναι αλήθεια. Δεν ήμουν σωματικά κουρασμένη, ούτε περισσότερο κουρασμένη απ' όσο ήμουν συνήθως στο τέλος μιας ημέρας στη δουλειά. Όχι, η μόνη κούραση που είχα ήταν αυτή του να υποχωρώ».

Ρόζα Παρκς

Η Ρόζα Παρκς συνελήφθη και καταδικάστηκε για παραβίαση των νόμων της εποχής. Στη συνέχεια, άσκησε έφεση στην καταδίκη της και αμφισβήτησε επίσημα τη νομιμότητα και την ισχύ του φυλετικού διαχωρισμού. Μια ομάδα με το όνομα «Ένωση για τη Βελτίωση του Μοντγκόμερυ», η οποία αποτελούνταν από δεκάδες ακτιβιστές και πολίτες που μάχονταν για ίσα δικαιώματα, οργάνωσε ένα μεγαλειώδες μποϊκοτάζ στα λεωφορεία. Πρωτοπόρος αυτής της δράσης υπήρξε ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ¹². Η κίνηση αυτή κράτησε 381 ολόκληρες μέρες και το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ αποφάνθηκε τελικά ότι ο νόμος του διαχωρισμού ήταν αντισυνταγματικός. Η κίνηση αυτή θεωρείται ένα από τα πρώτα παραδείγματα πολιτικής ανυπακοής στη σύγχρονη ιστορία. Στάθηκε παράδειγμα για δεκάδες αγώνες και διαμαρτυρίες που έγιναν στη συνέχεια.

Διασκευασμένο κείμενο από: Διδυμιώτης, Ο., Μαρκοπούλου, Ε., Παρασκευά-Βελουδογιάννη, Δ., Τσεβρένη, Μ., και Ομάδα Εργασίας «Δημοκρατική Παιδεία». (2017). Επιπλέον Υλικό: Όψεις της ανυπακοής. Στο: *Δημοκρατική Παιδεία*. Αθήνα: ΕΚΠΑ.

12 Ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ ο νεότερος ήταν Αμερικανός, ιερέας των Βαπτιστών και ηγέτης του κινήματος για τα πολιτικά δικαιώματα των εγχρώμων. Τον Οκτώβριο του 1964 του απονεμήθηκε το Νόμπελ Ειρήνης. Δολοφονήθηκε το 1968 στο Μέμφις του Τεννέσι.

ΟΜΑΔΑ Δ

Διαβάστε τα παρακάτω κείμενα και απαντήστε στα ερωτήματα:

1. Πώς παρουσιάζονται ομάδες πληθυσμού σε αυτά; Ποιες σκέψεις κάνετε;
2. Πώς συνδέονται οι παρατηρήσεις σας με τα ερωτήματα που θέτει η φιλόσοφος Τζούντιθ Μπάτλερ;

«Ποιος μετράει ως άνθρωπος;
Ποιων οι ζωές μετρούν ως ζωές;
Και τελικά τι κάνει μια ζωή αξία οδύνης;»

Τζούντιθ Μπάτλερ

I. Στίγμα - Σημειώσεις για τη διαχείριση της φθαρμένης ταυτότητας

Ένα κουτσό κορίτσι παρουσιάζει χαρακτηριστικά το θέμα [την αναπηρία της]: «Όταν... άρχισα να περπατάω μόνη μου στους δρόμους της πόλης μας... τότε ανακάλυψα ότι όποτε έπρεπε να περάσω μπροστά από μία παρέα τριών-τεσσάρων παιδιών στο πεζοδρόμιο, αν τύχαινε να είμαι μόνη μου, άρχιζαν να μου φωνάζουν... Μερικές φορές μάλιστα έτρεχαν πίσω μου φωνάζοντας και περιγελώντας με. Ήταν κάτι που δεν ήξερα πώς να αντιμετωπίσω και μου φαινόταν πως δεν μπορούσα να το αντέξω.

Για ένα διάστημα εκείνες οι συναντήσεις στο δρόμο με γέμιζαν δέος για όλα τα άγνωστα παιδιά...

Μία μέρα συνειδητοποίησα ξαφνικά ότι είχα φτάσει να είμαι τόσο τσιτωμένη και τόσο φοβισμένη απέναντι σε όλα τα ξένα παιδιά ώστε, όπως τα ζώα, εκείνα καταλάβαιναν ότι φοβόμουν. Έτσι, ακόμα και τα πιο ήπια και φιλικά ανάμεσά τους εξωθούνταν αυτομάτως στον εμπαιγμό καθώς εγώ έδειχνα να ζαρώνω και να τρέμω».

Το απόσπασμα παρατίθεται στο: Goffman, E. (2001).

Στίγμα - Σημειώσεις για τη διαχείριση της φθαρμένης ταυτότητας
(μετάφραση: Δήμητρα Μακρυνιώτη). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

II. Άρωμα: η πολιτισμική ιστορία της οσμής

Τη δεκαετία του 1930, δύο Αυστραλοί χρυσοθήρες, οι αδελφοί Λίχι, πήγαν να ψάξουν για χρυσό στα υψίπεδα της Νέας Γουϊνέας. «Οι Νιγκς βρωμούν απαίσια», έγραψε ένας από τους αδελφούς στο ημερολόγιό του, εκφράζοντας την άποψή του για τη μυρωδιά των ιθαγενών της Νέας Γουϊνέας. Τους ντόπιους, πάλι, τους κρατούσε μακριά η μυρωδιά των λευκών – δεν είχαν ξαναμυρίσει ποτέ τίποτα τέτοιο. Είναι δυνατόν αυτοί οι ξένοι να είναι άνθρωποι; Αναρωτιούνταν.

Η οσμή, συνεπώς, επηρεάζει πολλές και διάφορες μορφές κοινωνικής ιεράρχησης. Ορισμένες φορές, μια υπαρκτή οσμή προκαλεί στον δέκτη την εμπειρία του διαφορετικού. Συχνά, όμως, η οσμή του άλλου δεν είναι τόσο μια πραγματική μυρωδιά, όσο ένα αίσθημα απέχθειας, που μεταδίδεται στο οσφρητικό επίπεδο. Και στις δύο περιπτώσεις, η οσμή παρέχει ένα ισχυρό συμβολικό μέσο για τη δημιουργία και ενίσχυση ταξικών και εθνικών ορίων.

Πηγή: Classen, C., και Howes, D. (2005).

Άρωμα: η πολιτισμική ιστορία της οσμής
(μετάφραση: Δήμητρα Μακρυνιώτη). Αθήνα: Πλέθρον.

Ο πληθυσμός ως σύσταση: η επιστήμη και η «ρύθμιση» του πληθυσμού

Πληροφοριακό Κείμενο

Το μέλημα για τον πληθυσμό και το μέγεθός του πήρε σταδιακά παγκόσμια διάσταση και συνδέθηκε με τη φτώχεια και τους ρυθμούς ανάπτυξης, εκσυγχρονισμού και προόδου. Το 1957 για παράδειγμα, ο πρώτος γενικός διευθυντής της UNESCO, Τζούλιαν Χάξλεϊ, κάνει έκκληση για μια παγκόσμια πολιτική για τον πληθυσμό, ενώ το 1965 ο τότε πρόεδρος των ΗΠΑ, Λίντον Τζόνσον, υποστήριξε επίσημα τον οικογενειακό προγραμματισμό συνδέοντας τη σπουδαιότητά του με τον πόλεμο κατά της φτώχειας. Παρά το γεγονός ότι σε ατομικό-οικογενειακό επίπεδο πρακτικές που αφορούν τον έλεγχο των γεννήσεων ή και την αποφυγή τους είναι πολύ παλιές και συναντώνται με διάφορες μορφές σε όλες τις κοινωνίες, είναι στα μέσα του 20ού αιώνα που ο οικογενειακός προγραμματισμός αναδεικνύεται σε κοινωνικό και πολιτικό ζήτημα, όχι μόνο σε εθνικό επίπεδο αλλά και σε παγκόσμιο. Έτσι, η πολιτική του ενός παιδιού στη Κίνα ή ο έλεγχος των γεννήσεων στην Ινδία δεν αφορούν μόνο τις δύο αυτές χώρες, αλλά έχουν οικονομικές, πολιτικές και δημογραφικές*^{ΓΛ} επιπτώσεις σε παγκόσμια κλίμακα.

Ο οικογενειακός προγραμματισμός ή η αναπαραγωγική υγεία, όπως πλέον ονομάζεται, αποτελεί λοιπόν προτεραιότητα των κρατών αλλά και της διεθνούς πολιτικής. Στην καρδιά των συζητήσεων για την αναπαραγωγική υγεία βρίσκονται τα τελευταία χρόνια η αναβάθμιση της θέσης των γυναικών, η ισότιμη συμμετοχή τους σε αποφάσεις για το μέγεθος της οικογένειας και η δυνατότητά τους να έχουν πρόσβαση σε μεθόδους αντισύλληψης, τις οποίες να μπορούν να χρησιμοποιούν ύστερα από ενημέρωση και με τη δική τους θέληση.

Το 1961, αρχή μιας δεκαετίας που χαρακτηρίζεται από έντονες κοινωνικές και πολιτικές αντιπαράθεσεις και τη δυναμική εμφάνιση κινημάτων από ομάδες που διεκδικούν δικαιώματα και βελτίωση της θέσης τους στην κοινωνική δομή, όπως οι γυναίκες, οι μαύροι, οι άνθρωποι με αναπηρίες, εμφανίζονται τα πρώτα αντισυλληπτικά χάπια στα φαρμακεία της Ευρώπης και της Ελλάδας.

Η ανάλυση ζητημάτων που αφορούν τον οικογενειακό προγραμματισμό και την αντισύλληψη είναι σύνθετη και πολυεπίπεδη. Για τη συζήτηση εδώ ας συγκρατήσουμε τα παρακάτω σημεία:

- ✓ η αποδοχή μεθόδων αντισύλληψης εξαρτάται όχι μόνο από τα μεμονωμένα άτομα, αλλά και από τις επικρατούσες κοινωνικές, πολιτικές, νομικές, πολιτισμικές, ηθικές, θρησκευτικές συνθήκες,
- ✓ στο όνομα του οικογενειακού προγραμματισμού επιβάλλονται πρακτικές χωρίς τη συναίνεση των ίδιων των ατόμων (κυρίως γυναικών) που τις υφίστανται, με συχνά οδυνηρές και μακροχρόνιες συνέπειες για τη σωματική και ψυχική τους υγεία,
- ✓ ο οικογενειακός προγραμματισμός και η εφαρμογή του είναι άμεσα συνδεδεμένα με την ισχύ παραδοσιακών και πατριαρχικών αντιλήψεων για τη θέση της γυναίκας γενικά και μέσα στην οικογένεια ειδικότερα,
- ✓ το δικαίωμα των γυναικών στην αναπαραγωγική υγεία σχετίζεται απολύτως με τη διασφάλιση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών στην κοινωνία και τη διασφάλιση ισότιμων με τους άνδρες ευκαιριών για κοινωνική συμμετοχή και αναγνώριση,
- ✓ το δικαίωμα του καθενός και της καθεμιάς να αποφασίσει για το μέγεθος της οικογένειάς του/της και το δικαίωμα του κράτους να παρεμβαίνει σε αυτή την απόφαση στο όνομα του κοινού καλού απαιτούν εξισορρόπηση.

Γ Συμπληρωματική Δραστηριότητα

Ζητήματα Βιοηθικής

Σε αυτήν τη δραστηριότητα θα ασχοληθείτε με ζητήματα που αφορούν τη δυνατότητα επιστημονικής παρέμβασης στον πληθυσμό. Αφού χωριστείτε σε δύο ομάδες, η ομάδα Α θα διαβάσει το κείμενο που πραγματεύεται ζητήματα Βιοηθικής και η ομάδα Β θα παρακολουθήσει το βίντεο που άπτεται ανάλογων ζητημάτων (συγκεκριμένα, τα αποσπάσματα στα εξής χρονικά διαστήματα: 06:05-09:20 και 10:25-16:23). Στη συνέχεια παρουσιάστε στην τάξη την προβληματική που αναδεικνύεται. Έπειτα συζητήστε με τη μορφή της αντιγνωμίας τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της δυνατότητας επιστημονικής παρέμβασης στον πληθυσμό στον σύγχρονο κόσμο (η ομάδα Α θα υπερασπιστεί τη δυνατότητα επιστημονικής παρέμβασης, ενώ η ομάδα Β θα εστιάσει στα προβλήματα).

Ι. Κείμενο: Θέματα Βιοηθικής

Η συγκέντρωση ιατρικών δεδομένων ασθενών είναι μια ηθικά αποδεκτή και νομοθετικά καθορισμένη πρακτική, η οποία πραγματοποιείται όσα χρόνια τηρούνται και οι ιατρικοί φάκελοι στα νοσοκομεία. Αντίστοιχα, υλικά βιολογικής προέλευσης συλλέγονται και αποθηκεύονται τόσο για διαγνωστικούς σκοπούς όσο και για επιστημονικές έρευνες. Παρ' όλα αυτά, τα τελευταία χρόνια η διαδικασία της συγκέντρωσης και επεξεργασίας βιολογικών δειγμάτων ανθρώπινης προέλευσης και της διασύνδεσής τους με προσωπικά δεδομένα έχει αποκτήσει μία νέα δυναμική και έχει προκαλέσει σημαντικές συζητήσεις λόγω των ηθικών προβληματισμών που εγείρει. Ο λόγος δεν είναι άλλος από τη δημιουργία των λεγόμενων «βιοτραπεζών». Ο όρος «βιοτράπεζες» αναφέρεται σε συλλογές βιολογικού υλικού το οποίο συνδέεται με προσωπικά δεδομένα των δοτών του υλικού αυτού (τα βιολογικά δείγματα μπορεί να είναι ιστοί, κύτταρα, αίμα ή DNA, ενώ στα προσωπικά δεδομένα περιλαμβάνονται η ταυτότητα του δότη, γενετικές πληροφορίες και ιατρικά δεδομένα του). [...]

Η συνδυαστική μελέτη των βιολογικών, ιατρικών, προσωπικών και οικογενειακών στοιχείων που καθίσταται δυνατή μέσω των βιοτραπεζών αναμένεται ότι θα αποτελέσει ένα αποτελεσματικό εργαλείο στον αγώνα της κατανόησης σημαντικού αριθμού ασθενειών και εντέλει θα συντελέσει στην πρόληψη και τη θεραπεία σοβαρών και μέχρι σήμερα ανίατων ασθενειών. Σε συλλογικό-πληθυσμιακό επίπεδο είναι ενδιαφέρον να αρχειοθετεί κανείς το βιολογικό υλικό και τις πληροφορίες συγκεκριμένων ατόμων, αφού αυτό μπορεί να βοηθήσει μελλοντικά τους απογόνους τους. [...]

Ταυτόχρονα με τις ελπίδες που έχει γεννήσει η δημιουργία των πρώτων βιοτραπεζών παγκοσμίως, έχει αρχίσει να αναπτύσσεται και ένας διάλογος σχετικά με τους όρους βάσει των οποίων θα πραγματοποιούνται η συλλογή και η καταχώρηση των στοιχείων που αυτές περιέχουν, τα πρόσωπα τα οποία θα έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε αυτές, καθώς και τη δυνατότητα εμπορικής αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Οι βιοτράπεζες θα μπορούσαν να θεωρηθούν ένα είδος «κρυστάλλινης σφαίρας», στην οποία θα μπορεί να προσφεύγει κάποιος σε διάφορα στάδια της ζωής ενός ανθρώπου και να αντλεί σημαντικές πληροφορίες για την κατάσταση της υγείας του, καθώς και για άλλα σημαντικά στοιχεία της προσωπικότητάς του. Από τη στιγμή, επίσης, που έχει γίνει συλλογή βιολογικού υλικού για τον σκοπό μιας έρευνας, και οι ερευνητές και οι ερευνήτριες γνωρίζουν τους οικογενειακούς δεσμούς και το ιατρικό ιστορικό των δοτών των δειγμάτων, είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν τα δείγματα και για άλλες έρευνες, για τις οποίες ο δότης του υλικού δεν είχε συναινέσει.

Πηγή: Μάλλιος, Ε. (2017). Βιοτράπεζες: νομικές επιλογές και βιοηθικοί προβληματισμοί. Στο: Σ. Τσινόρεμα, και Κ. Λούης (Επιμ.), *Θέματα Βιοηθικής. Η ζωή, η κοινωνία και η φύση μπροστά στις προκλήσεις των Βιοεπιστημών*. Ρέθυμνο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

II. Βίντεο: Η εξέλιξη της Βιοϊατρικής επιστήμης και τα ηθικά ζητήματα

Πηγή: Κανάλι της Βουλής των Ελλήνων. Ανακτήθηκε 09-05-2018 από <http://www.hellenicparliament.gr/Enimerosi/Vouli-Tileorasi/Tv-History/?d=29/12/2016&tv=21fae633-1462-4091-acf3-a6e201088fbb&p=df751b18-6a05-4818-8304-a5e500f8826e#3424234/>

Νίκος Αλεξίου, *Fear*, 2000